

LIBRIS

We know
books

@ Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

**Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)**

ISBN: 978-606-49-1588-7

DTP: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

Adrian Ciocioman

METAFIZICA DE CONSOLARE

O PERSPECTIVĂ AXIOLOGICĂ
ASUPRA TRĂIRII ÎN OPERA LUI

EMIL CIORAN

PREAȚĂ DE
VIOREL CERNICA

E I K O N

București, 2025

Cuprins

Prefață: <i>Filosofia lirică a lui Cioran ca metafizică de consolare</i> (Viorel Cernica)	5	
Preludiu	15	
Precizări introductive pentru filosofia lirică	17	
CAPITOLUL I		
Condițiile de posibilitate ale cunoașterii despre o metafizică a deznădăjduirii.....		29
1.1 Suspendarea cunoașterii „ <i>Nu știu</i> ”	29	
1.2. Metafizica afectului „ <i>adevărurile vii</i> ”	39	
1.3. Metafizica biografiei intruzive „ <i>Eu</i> ”	48	
1.4. Obiect, Obiectiv, Obiectivare	57	
1.5. Metafizică de consolare.....	62	
CAPITOLUL II		
Despre Dumnezeu absolutul ca imagine a deznădăjduirii.....		65
2.1. Hermeneutica Învierii lui Dumnezeu „ <i>Ultima treaptă a desprimăvărării</i> ”	65	
2.2. Cosmologia deznădăjduirii „ <i>Demiurgul cel rău</i> ”	74	
2.3. Hermeneutica credinței „ <i>Să dispari întru Dumnezeu</i> ”	85	
2.4. Rolul paliativ al divinului Metafizica de consolare ca mântuire	94	

CAPITOLUL III

Despre moarte o hermeneutică a prezenței.....	97
3.1. Prezența morții „Imaginea cadavrului”	97
3.2. Moartea metafizică „O stare de nesinucidere”.....	108
3.3. Metafizica morții liber alese „Consolarea prin sinucidere” ..	117
3.4. Rolul paliativ al ideii de moarte Metafizică de consolare ...	132

CAPITOLUL IV

Orizontul erotic metafizica iubirii.....	135
4.1. Iubirea ca metafizică „Aparență intemporală”.....	135
4.2. Dragostea și plăcerea „Întâlnire între două salive”.....	148
4.3. Orizontul erotic ca metafizică de consolare „Despre utilitatea adverbilor”.....	156
4.4. Trăirile adverbiale ca metafizici de consolare rebarbative ...	165

CAPITOLUL V

Metafizica de consolare	167
5.1. Ce este metafizica de consolare?	167
5.2. Aplicații ale metafizicii de consolare.....	175
5.3. Discursul optimist ca metafizică de consolare.....	184
5.4. Despre o pretinsă calitate consolatoare a adevărului	189

Bibliografie principală.....	191
------------------------------	-----

de metafizică. Frământarea de la care pornește această cercetare se formulează plecând de la motivul pentru care căutăm astfel de răspunsuri absolute și ultime, căci nu putem crede, precum Aristotel, că *omul este însetat de cunoaștere*. Astfel încât, trebuie să existe un motiv ce ține, mai cu seamă, de înclinațiile noastre organice decât de nestăvilita noastră sete de cunoaștere. Albert Camus, în *Mitul lui Sisif*, vorbește despre o pretinsă metafizică de consolare ce urmărește să ne satisfacă nevoia de a rămâne călduți și nu nevoia de cunoaștere. Această idee, conform căreia omul nu vrea să cunoască de dragul cunoașterii, ci de dragul consolării, mi-a surâs, dar fiind lipsită de dezvoltări ample, atât la Camus, cât și la alți autori, m-am apucat să o dezvolt chiar eu cu riscul de a o falsifica. Găseam astfel principiul metodologic de care aveam nevoie pentru a porni la drum în cercetarea mea. Mi-am dat seama curând că acest principiu metodologic nu îmi este suficient pentru a putea fi bine ancorat în dezbaterile contemporane așa că am fost nevoit să mă apropiu de filosofia lui Emil Cioran. Nu am pretenția de a fi catalogat un exeget al lui Cioran, pentru că cercetările mele se constituie în raport cu filosofia sa, nu despre filosofia sa. Mai cu seamă, am încercat să folosesc filosofia lirică drept punct de plecare și să mă raportez continuu la acest punct fără a încerca nicio secundă să-i deznod ițele.

PRECIZĂRI INTRODUCTIVE PENTRU FILOSOFIA LIRICĂ

Discursul despre problema cunoașterii capătă noi valențe. Metoda filosofiei tradiționale n-a făcut decât să formuleze discursuri metafizice. Pozitivismul, mai târziu, sechestrează problema cunoașterii și o ține captivă cu ajutorul instrumentelor logicii. Etica, de asemenea, vizează un bine pe care îl poate susține cu greu în afara unui discurs metafizic. Discursul despre cunoaștere formulat de Emil Cioran nu vizează *adevărurile tari*. Filosofia lirică ne propune, mai cu seamă, cunoștințe în locul cunoașterii. Discursul despre problema cunoașterii se formulează ca discurs despre sine. Discursul epistemic nu mai vizează criterii de valabilitate, nici instrumente de analiză, ci trăirea. Plecând de la această trăire voi încerca să scot la lumină condițiile de posibilitate ale cunoașterii.

O astfel de perspectivă cu privire la problema cunoașterii se formulează ca opoziție la metoda filosofiei tradiționale și discursul său metafizic. Renunță la căutarea unor criterii obiective de valabilitate pentru *adevăr*. Actualitatea sa survine din suspendarea acestei căutări și reorientarea discursului către problemele trăirii. Acest discurs vizează, mai cu seamă, trăiri precum: iubirea, tristețea, plictisul etc. Astfel de trăiri sunt preeminente

în fața criteriilor obiective sau în fața unui adevăr oarecare.

Discursul are ca punct de plecare suspendarea acestei cunoașteri. Prin suspendare se vizează pe de o parte, un discurs împotriva filosofiei tradiționale ce livrează condiții de posibilitate ale cunoașterii, iar pe de altă parte, o retragere din problema cunoașterii în vederea regăsirii sinelui. Așadar, discursul se formulează ca suspendare a cunoașterii, retragere din problema cunoașterii, acceptarea unui „nu știu”.

Inerent acestei suspendări este discursul despre orizontul afectiv. Acest orizont afectiv se manifestă ca deznădăjduire în raport cu problema cunoașterii. Neputința de a adera la cutare sau cutare adevăr, de a găsi criterii de valabilitate pentru acesta. Prin implicarea orizontului afectiv în discursul despre cunoaștere, suspendarea metodică devine stare de suspendare, iar această stare de suspendare nu este altceva decât trăire. Ea are inerente atât retragerea, acel „nu știu”, cât și deznădăjduirea. Astfel, conceptul prin care Cioran operează în raport cu problema cunoașterii este starea de suspendare, iar prin aceasta se manifestă și un orizont erotic. De altfel, acest discurs despre cunoaștere iese la lumină și în hermeneutica lui Cioran, căci această hermeneutică propune același exercițiu de suspendare în care epurarea metafizicii care propune condiții de posibilitate ale cunoașterii este necesară. În această hermeneutică, sinele trebuie să exercite starea de suspendare în raport cu textul și astfel să nu devină un obiect în exercițiul adevărului. Sinele prins în acest exercițiu hermeneutic

se debarasează de credințe și valori, de orizont cultural. La fel ca și în abordarea problemei cunoașterii, și în hermeneutică, discursul se îndreaptă către sine, adică către trăire.

Cioran propune o nouă metodă de filosofare în detrimentul metodei tradiționale. Această nouă metodă, filosofia lirică, nu vizează descoperirea adevărului, nici stabilirea unor criterii de valabilitate pentru acesta, ci trăirea sinelui. „Adevărurile vii”, trăirea, sunt singurele la îndemână, singurele față de care ne putem pronunța în cutare sau cutare fel. Fiind preeminente în fața discursului despre cunoaștere, acestea sunt și singurele care vorbesc despre sine, iar discursul despre acest sine cuprins în trăire este tributatar filosofiei lirice. Metoda utilizată în cercetarea de față este deja propusă de Emil Cioran. Această metodă de filosofare se numește filosofie lirică și are două componente: suspendarea cunoașterii (starea de suspendare) și trăirea („adevărurile vii”).

Abordările cu privire la textele lui Emil Cioran abundă de motive biografice. Prima dificultate întâmpinată a fost cu privire la această bibliografie, iar cu ajutorul indicațiilor hermeneutice ale filosofului liric am încercat să scot la lumină astfel de abordări. De altfel, filosofia lirică se formulează ca discurs tautologic, iar a doua dificultate întâmpinată este dată de ieșirea din acest discurs tautologic și formularea unui discurs ce nu semnaleză motive biografice. Distincțiile dintre obiectiv, obiect și obiectivare au reprezentat a treia dificultate întâmpinată, motiv pentru care am adăugat o anexă lămuritoare la sfârșitul primului capitol. A patra

dificultate a fost cu privire la căderea discursului liric în același orizont al gândirii cu filosofia tradițională. Laolaltă se constituie, în cele din urmă, ca metafizici de consolare, iar cu privire la această dificultate nu am găsit încă o soluție fidelă filosofiei lirice.

Problema divinității la Emil Cioran este datată. Nu de puține ori i s-a reproșat că abordarea unei astfel de teme nu mai este de actualitate. Însă, această abordare ocupă, din punct de vedere metodologic, un rol important în filosofia lirică. Dumnezeu se manifestă ca obsesie și partener de dialog. El este deopotrivă vinovatul absolut pentru nașterea lumii, neputincios și atotputernic, bun și rău. Gnosticismul unei astfel de abordări reprezintă noutatea reluării discursului despre divinitate. Mai mult, pentru discursul filosofiei lirice se manifestă ca necesitate reluarea unei astfel de problematice, căci pentru a scoate la lumină preeminența trăirii, este necesară o suspendare a divinității. Discursul filosofiei lirice nu se poate formula fără reluarea problematicei cu privire la divinitate.

Pentru discursul filosofiei contemporane, Dumnezeu nu mai trezește niciun fel de interes. Mi-am propus reluarea unei astfel de teme în contextul filosofiei lirice. Gnosticismul lui Cioran și metoda contra-formulării la ipotezele creștine cu privire la Geneză și credință, cât și cu privire la rolul paliativ al credinței, ne indică că problematica cu privire la divinitate este inepuizabilă și că de fiecare dată când formulăm un discurs despre cutare sau cutare lucru ajungem inevitabil la un Dumnezeu. Astfel, necesitatea reluării nu este utilă doar pentru

metoda filosofiei lirice, ea se manifestă ca necesitate pentru orice discurs filosofic formulat. Câtă vreme nu putem contra-formula o ipoteză ce răspunde sau infirmă ipotezele religioase sau metafizice, ne aflăm în orizontul divinității. Un discurs filosofic despre divinitate devine necesitate pentru orice formulare, iar metoda contra-formulării unei ipoteze propuse de Cioran poate fi recontextualizată în orizontul unui discurs filosofic contemporan.

Emil Cioran acceptă ipoteza morții lui Dumnezeu. Divinul creștin este scos din discurs și reformulat sau, mai cu seamă, înviat. Astfel, divinul avut în vedere este utilizat, în contextul filosofiei lirice, ca unitate lingvistică, ca formă discursivă. Toate atributele lui Dumnezeu sunt înlăturate pentru a contura un divin discursiv ce are rolul paliativ al formulării unei trăiri sau al alteia. În acest punct, Cioran se debarasează de ipoteza Dumnezeului creștin pentru a putea contura un discurs despre trăire. Din punct de vedere metodologic, pentru filosofia lirică se conturează ca necesitate, căci formularea trăirii este preeminentă în față oricărui tip de formulări. Hermeneutica învierii lui Dumnezeu se conturează ca metodă a filosofiei lirice de a cuprinde trăirea în discurs. Rămâne problema adevărului și a *facerii* lumii. Cu toate că Dumnezeu este regândit ca formă discursivă a trăirii, problematica referitoare la nașterea lumii rămâne nerezolvată și astfel ipoteza creștină nu poate fi infirmată. Cioran construiește la rândul-i o cosmologie care se conturează ca o contra-teorie a cosmologiei creștine. Pentru Cioran, Dumnezeu este

dedublat în atotputernic și neputincios, în bun și rău. Utilitatea unei astfel de dedublări ce se formulează, mai apoi, ca o unitate lingvistică ce își găsește referința în acel „Unu” sau „mișcătorul nemișcat” sau Dumnezeu, scoate la lumină o lume constituită irațional unde se găsește deopotrivă răul și binele, suferința și deznădejdea, iar crearea unei astfel de lumi nu-și găsește vreun sens. Necesitatea formulării unei astfel de cosmologii este, deopotrivă, necesitate metodologică și metodă de suspendare a divinității. Această suspendare se referă la reformularea unei cosmologii cu rol de infirmare a genezei creștine. Prin o astfel de conturare a unei noi cosmologii nu se urmărește adevărul nașterii lumii, ci, mai cu seamă, infirmarea ipotezei creștine. Astfel, conturarea unei cosmologii are rolul, în filosofia lirică, de suspendare a ipotezei creștine cu privire la nașterea lumii. Prin utilizarea unei astfel de metode de suspendare este vizată și problema credinței, căci *credo*-ul joacă rolul unui garant epistemic pentru o astfel de teorie metafizică. Alegerea de a crede sau nu în cutare sau cutare adevăr, în cutare sau cutare divinitate. Pe scurt, este vorba, mai cu seamă, de un pariu. Pentru Pascal, acest pariu este întotdeauna câștigător pentru sine, căci el nu are să piardă nimic în urma pariului, căci *dacă Dumnezeu există, atunci ai câștigat mântuirea și viața de aici, iar dacă nu există ai rămas cu o viață trăită bine, în consecință, n-ai pierdut nimic*. Pentru Cioran, un astfel de pariu nici nu se poate pune, căci sinele de aici și acum este singurul bun la îndemână, iar a-l paria poate duce la pierderea sa. Într-o altă ordine de

idei, sinele pascalian este văzut ca aparență, căci ține de *aparență*. Pierderea sa este preferabilă în vederea mântuirii. Pentru Cioran, acest sine este singurul bun la îndemână și singurul despre care merită formulat un discurs. Astfel, ipoteza credinței nu poate fi acceptată în filosofia lirică, căci presupune pierderea singurului bun la îndemână.

Emil Cioran utilizează metoda suspendării pentru formularea unui discurs despre Dumnezeu, iar această metodă nu se mai conturează ca manieră de retragere a sinelui, ca formulare a unui „nu știu”, ci, mai cu seamă, ca formulare a unei teorii contrare ce vizează suspendarea celei vizate. Metodologic, această suspendare se vădește ca necesitate în contextul filosofiei lirice și constituie un discurs paradoxal ce urmărește deconstrucția ipotezelor creștine.

Despre problema morții în contextul filosofiei lirice s-a scris prea puțin. Majoritatea comentariilor îndreptându-se către problema sinuciderii sau a morții liber alese, fără a se ține seamă de legătura metodologică dintre cele două. Iar această legătură metodologică este numită de Emil Cioran *Experiență*, acea experiență este a morții și le cuprinde pe toate celelalte. În zadar s-au dezbătut problemele legate de sinucidere în filosofia lui Cioran, cât timp nu s-a luat în seamă acest principiu metodologic. Nu pot găsi argumente concise pentru a explica de ce tema morții la Cioran a fost ocolită în favoarea problemei sinuciderii. Alegerea abordării acestei problematice laolaltă cu problema sinuciderii a survenit dintr-o necesitate de clarificare, de lămurire metodologică în